

Stanisław Janke

Kaszëbskô proza òd 1989 rokù

Acta Cassubiana 9, 68-74

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Stanislów Janke

Kaszëbskô proza òd 1989 rokù

Ferdinand Neureiter w swòji *Historii kaszëbsczi lëteraturë* héwò tak pisze ò naj pismieniznie òd pòczątkù ji jistnieniô do lat setmëdzesątëch XX stalata: „Przëzérającë sã blëzi kaszëbsczi lëteraturze, më mòzëmë przeswiôdczëc, że pòezjô mô w ni dosc wikszą przewôgã nad prozã. (...) Równak pòdobné zjawiszczë spòtikómë w lëteraturach jinëch mòlëch nôrodów”¹.

Czej më wezdrzimë na dzysdniowã lëteraturã, òsoblewie na dokôzë wëdóné òd 1989 rokù, czë jakno ksążczy czë téz w czãdnikach, më widzimy prawie czësto òpaczną tendencjã. Nowi czãd òbiwatelsczi wòlnotë w Pòlsce, wiele zmienil w naj kaszëbszi resznoce, a téz w kùlturze ë lëteraturze. Żle jidze ò żëcé lëteracczé to w jegò òbińdze wëplënalë nowé dosc jistewné faktë: a) òd 1996 roku je ùziwóné nowé módło pisënkù, jak sã wëdówò zgòdno przëstrzegóné przez wikszì dzël piszącëch a téz òzëwiającé lëterackã kaszëbiznã; b) na pòlim ùsòdztwa pierszorzãdnã rolã òbjëmało mlodé pòkòleństwo Kaszëbów, zrzeszoné w karnach redakcyjnych – nôpierwi „Tatczëznë”, ë pòsobno w „Òdrodze”, „Zymkù” ë „Stegnie”, dodówkù do „Pòmëranii”; c) òkòma wëdowiznë Kaszëbskò-Pòmòrszczégò Zrzeszeniô pòjawiło sã czile editorów instytucjonalnych czë prywatnych, w tim Kaszëbsczi Institut ë Òficëna Czëc we Gduńskù, Rost w Baninie czë Region w Gdini; d) krom ksążków ë czãdników wòznyma nasycelama lëteracczégò ùtówrstwa stalë sã: radio, telewizjô, jinternet; e) baro inspirujący dlô rozwiju ùsòdztwa sã lëteracczé kònkursë, nôbarzi bòkadnym w nym dzëlu je Òglowòpòlsczi Kònkurs Prozatorsczi miona Jana Drzëzdżona w Wejrowie.

Òglowò przemiana w całi lëteraturze pòkazëje sã w szechce dejowi. Òd Floriôna Cénówë tak pòezjô jak ë prozò dokładno trzëmałë sã w ramach regionalizmu. Nówòznieszã zgrówã ùsòdców bëła misjô bùdzeniô Kaszëbów

¹ F. Neureiter, *Historia literatury kaszubskiej. Próba zarysu*. Przelôżyła Maria Boduszynska-Borowikowa, Gdańsk 1982, s. 274.

ë wskôziwanié jima na wôrtnotã rodny gôdczi ë òsoblëwòta zwëków, wielgotã gwôsnych dziejów ë snôzotã ôjczësti przirodë, bez wdôwaniô sã w sprawë filozoficznë, glãbòczëzna lëdzci egzystencji, krótkò rzec, bez uniwersalisticznëch ambicji. Përzniã òd sôdzë swòjszczëznë próbòwelë sã òderwac mlodokaszëbi – nôbarzi Léon Heyke ë Jan Karnowsczi, czej w swòjëch pierszëch lirycznëch dokôzach piselë ò lãkach ë cëskach doznôwónëch w mlodëch latach, ò samotnoscë ë niespełnionëch wszëcëcach miłosnëch. Z pòwòjnowëch ùsôdców w stronã egzystencjonalizmù jakno pierszi w kaszëbsczi pòezji pòszedł Jan Piepka (Staszków Jan), a pòd kuńc zëcô na méstersczi ôrt ùkôzôł glãbòkã swiadã tragizmù swòjégò lëdzczégò losu ë nieùchronoscë smiercë, co jesmë pòznelë w jegò pòsmiertny ksãzce *Spiewa i Iza* (Gduńsk 2002).

Lëterackã kaszëbizniã na ùniwersalnë wëzawë dwignãł Jan Drzëdzôn. W swòjich dokôzach prozatorskich, chòc trzëmô sã rodnégò jãzëka, domôcégò bëlacenió, ë òzëwiô prôwdzëwëch lëdzy z rodzynny wsë, przez wprowadzenié swiata metafizycznégò, ùzëwanié grotesczci, metaforë ë dëcha òpòwiëdniów, twòrzi baro apartnë lëteracczë òbrôzë. Wëdónô rok pò jegò smiercë pòwiesc *Twarz Smãtka*, chtërnã bez przesadë më mòzëmë pòzwac arcëdokôzã, je lëteracczim zôpisã ùtwórcë, apartnym wezdrzenim na krëjamnã krôjinã, w chtërny pòstacëje z bôjków przëchôdajã do jawnëch môłów z dzectwa pi-sôrza – do òkólégò jezórka Bielawë. Je to téz zarzeklé wrócenié sã do kaszëbsczich archetipów, spòtkaniów materii z metafizykã, a do tegò metaforicznë òddzãkòwanié Drzëdzóna z ziemiã ë kòsmòsã². W ti pòwiescë òn pòkôzôł skarniã Smãtka, dëcha Kaszëbsczi, chtërnégò znankã nalôzł przez badërowanié rëchli w całowny kaszëbsczi lëteraturzë³. „*Smãtk to je niemòc – gôdô òpòwiôdajãcy w jegò pòwiescë. – Chòcbë ti lëdze chcëlë jãz tak, tej to nie jidze. Ale nôgòrszë je, że to w nich sedzy. (...) Òn pòmalinkù nôprzód swòjã szarã pajã jich dichtich wëstraszi, a tej jima kladze, zëbë nie czëtalë, bò tã mògã bëc jaczë pòkùsë, że na òstatkù òd tegò òglëpiejã. A ti ludkòwie so Smãtkòwi pòd-dôwajã, a pòtemù majã wszëtczëgò strach. (...) Tak to je z tëmë naszëmë lë-dzamë, tak prosto rzec, zãdã na swòjã smierc. Smãtk z nich ju mô wëpitë prawe wszëtkã krew, a wësusónë jich dëcha...*”.

Je to baro glëbòczë wezdrzenié na lëdzkã depresjã ë rezygnacjã, na strach przed pòznôwanim ë mòcã wiedzë òd kaszëbsczi stronë, òd òsoblëwòtë naj pùstków, w jaczych człowiek baro werazno mòze òdczëc swòjã pierwòtnotã..

Ùkôzkã samòrodnégò artisticznégò drigù më mòzëmë pòzwac prozatorszë ùsôdztwò Jana Szutenberga, autora wëdónégò w 2006 roku zbiërkù pòwiôstków *Tobaka dlô Kaszëbów*. Midzë ùsôdztwã Drzëdzóna a Szutenberga je

² K. Burnat, *Wspomnienie Jana Drzëdzóna*, „Obok. Krajeński Kwartalnik Kulturalny”, 2006, nr 3; S. Janke, *Jaśniejąca czãstka*, „Pomerania”, 1993, nr 10.

³ J. Drzëdzôn, *Piętno Smãtka. Z problemów kaszubskiej literatury regionalnej lat 1920–1939*, Gdańsk 1973.

pòzdrzatné pòdobienstwò – pòzamklëch lëteracczich swiatów. Ù Drzeżdżóna je to wspomnióné ju rëchli òkòlë jezórka Bielawë, w całoscë òbińda rodnégò Domòtowa, a ù Szutenberga to je rodzynnò wies Dąbrowa. Równak na tim ne pòdobienstwa sã kuńczą. A apartnota dokòzów tëch dwóch utwòrców zanòlegò przed wszëtczim na pąkce widzeniò jednégò ẽ drëdzégò pisòrza. Żebë to małënkòwò pòwiedzëc jò chcòłbë jem zrobic taczé héwò le przërównanié: zdrzenié na jawernotã przez Drzeżdżóna je jakbë z wësoczi bómë, a przez Szutenberga zeza krzewinë. Ùprocëmniénie ùniwersalizmù autora *Twarzë Smãtka* do lokalizmù ùsòdzcë *Tobaczi dlò Kaszëbów* bëlobë równak dosc falszëwé.

Chòc Szutenberg splòtò swòje pòwiòstczy z mòłò wòznëch sztëczków wiészci jawernotë, to w całoscë òne sã ùklòdają w szerokã widzbã dzysdniowi gbùrszi òbëczajnotë. Wszëtkò to je dosc szëkòwno pòdóné przez ùsòdcã – lëtkò, szpòrtownie, z distansã do samégò se jakno òpòwiòdającégò. Wòzny je téz klimat, swòjszë wiodro bùdowaniò fabulë z òsobistëch doswiadczeniów, ale zrãczno przemienionëch w całoscë na lëterackã fikcjã. Pòwiòstczy Szutenberga sã – òglowò rzec – wiòlgã wëchwałã zëcò na wsë ẽ gbùrszëgò etosu, a òsoblëwie nalòzeniò ẽ małżeństwa, pòkòzónyma przez sklónã grëzlã przemijaniò czasu⁴. Ẹ do tegò jesz pisòrz stwòrzël baro czekawi jãzëk tëch dokòzów – je to w wikszim dzëlu rodnò kaszëbizna, ale mésterno pòprzetikonò neologizmama ẽ archaizmama bédowónyma przez zrzeszińców; w tim je widzec ẽ wiòlgã swiãdã Szutenberga naj jãzëkòwi spòdkòwiznë ẽ jegò wëczëcë w ùsòdzanim kaszëbiznë apartny, ale jak nôbarzi sparłãczony z wszedną gòdkã, mòwã lëdu.

Ekstra plac westrzòdka ùsòdców dzysdniowi prozë przenòlezi sã Stanisławowi Bartelikòwi, ùtwòrcë zbiërkù pòwiòstków *Farwë zëcégò*. Autor ùrodzony w Augùstowie kòlë Sëlëczna, òd cziledzesãt lat zëje pòza Kaszëbskã. Jegò pòeticzëcë ẽ prozatorszë ùsòdztwò je w całoscë naznaczoné znankã tesknotë za rodnã zemiã, za kaszëbiznã. Pòwiòstczy Bartelika sã colemało kròtëchné, stwòrzoné jakno apartné òbròzëczi wërwóné z codniowégò zëcò. W nich nie rëchùje sã jakòs nadzwëczajno puenta, jaczis òsoblëwi dramatizm. Ùsòdca próbùje w nich zatrzëmac pòzdrzatno nawetka maò co znaczący przëtròfk, ale równak zrzeszony z wòznym kòntekstã abò corniãti apartnym klimatã. Jakno pisòrz zëjący dalek òd swòji taczëznë je baro wrażëwi na zwãczy rodny mòwë, a òsoblëwie na rozmajité aspektë bilingwizmù kaszëbskò-pòlszëgò. W niejednëch swòjich pòwiòstkach zapisëje pòlszëcë dialòdзи, jakbë tim samim chcòł pòkòzac apartnotã tëch dwóch jãzëków, a w całoscë barzi jawerny òbròz kòmunikowaniò sã mieszkãnców Kaszëbsczi niżle próbã swòrzeniò gwòsny lëteracczi kaszëbiznë (*Droga dodóm, Gòsce*). W pòwiòstkach Bartelika czëc je tesknota nie le za Kaszëbskã, ale téz za wszëtczim co bëło pierwi, za młòdëch lat òpòwiòdającégò. Nòbarzi to òddòwò dokòz *Bernatowe wspominczi*, w chtërnym ùsòdca pòkazëje, że wizytacjò biskùpa bëła czësto jinò przòdë niżlë terò. „Cze-

⁴ T. Lipski, *Dotknięty smugą cienia*, „Pomerania”, 2006, nr 7-8.

dēs, czej biskup pržejėdzđł – czėtómė w pŏwiŏstce – tej w parafii bėło wiŏldzė swiāto, spŏwiadnicė ōbleglė, lėdzėska chātny do pŏmŏcė, ũceszony. A terŏ...? Pržėjedze to i ũjedze. Jakŏs to jich tak nie ōbchŏdzy, jak tedė”. Pŏrā zdań, a jakzė sugestiwny ōbrŏz przemianė kaszėbszczėgŏ lėdztwa.

Pŏspŏlnym dėrzeniā eticznėgŏ ōdnieseniŏ pisŏrza w jegŏ pŏwiŏstkach je statkŏwnosc – pŏstrzėdno widzŏnŏ jakŏ nŏbėlniėszŏ cecha Kaszėbŏw – na jakŏ sklŏdŏ sā ũsadeniė, pŏwŏga ě ōdpŏwiedzalnŏta za se ě drėdzich lėdzy.

W ōstatnėch latach ũkŏzałė sā dokŏzė Sztefana Fikusa, Bŏlesława Bŏrka ě Bŏlesława Jazdzewszczėgŏ, chtėrnė wzbŏgacywajā ju dosc wiŏldzi dobėtk w spŏminkŏwi kaszėbszczi prozė.

Sztefŏn Fikus, chtėrny je znŏny z ũsŏdztwa dramaticznėgŏ ě pŏeticzczėgŏ, w spŏmniėniŏw wŏjnowėch *Pŏjmańczicė* (1982), wėdŏł dwa zbiėrczi pŏwiŏstkŏw *Jak to przŏdė biwalo* ě *Tak tėz biwalo*. W nėch krŏtczych prozatorszczich fŏrmach ōn barŏ zrāczno ōpisŏł wėjimczy z zėcŏ swŏjėgŏ ě jinėch lėdzy, anegdŏtė ě wėdarzeniŏ sygajācė nawetka poczātkŏw XX stalata; sā tėz w jegŏ pŏwiŏstkach ōsoblėwė ōpŏwiednie ō dėchach ě strŏszkach, niejednė z mŏtiwama ju pierwi ōbecnyma w naj rodny pismieniznie. Jegŏ ũsŏdztwŏ rėchli znŏnė z przegŏdŏnėch ě czasama niė do kuńca zrzeszonėch ōpisėnkŏw, terŏ zwėskałŏ krŏtkŏsc ě wāzławatosc. Ne dwa ōstatnė prozatorszczi ksāzeczci sā w całŏscė bėlnym pŏdsumŏwanim ũtwŏrstwa ě wiŏldzėgŏ zėcowėgŏ doswiadczeniŏ pisŏrza. Kaszėbskŏ malėje sā w nich jakno krŏjina glābŏk namikłŏ dzejama ě ōpŏwiedniama, z apartnā mentalnosćā lėdztwa, chtėrno wiedno mŏszałŏ biŏtkŏwac ō przėtrzymaniė, wŏlnŏtā, a tėz ōsobistā gŏdnosc, swiŏdczėc ō swŏjji wŏrtnocė przed cėzymā, jaczi colemałŏ nie rozmielė jāzėka ě kulturė Kaszėbŏw, ũznŏwelė hėwŏtnėch mieszkāncŏw za gŏrszā ě pŏdrzādnā spŏlėcznā grėpā.

Dosc pŏdobnā w fŏrmie ě stilistice, chŏc barzi rozbŏdowŏny, je ksāzka Bŏlesława Bŏrka *Lesŏcczė pŏwiŏstczi ě jinė dokŏzė*, tekstė w wikszym dzėlu nŏdgrŏdzone w piātim ě szŏstim Őglŏwŏpŏlsczim Kŏnkŏrsu Prozatorszczim miona Jana Drzėdzđŏna. Na tā ksāzkā, midzė jinyma sklŏdŏ sā kŏpa w spŏminkŏw z lat dwadzestėch ě trzėdzestėch XX stalata, jak tėz czilenŏsce pŏwiŏstkŏw ō lesŏcczych jezŏrach. ũtwŏrca ōpisėje w nich lėdzy ě rzeczė prŏwdzėwi, ale dŏ sā w nėch pŏwiŏstkach ōdczėc tėz wiele lėteracczi kŏnszŏwnŏtė ě w całŏsce didakticzci. Jidze ō to, zė Bŏlesłŏw Bŏrk, wielŏlatny szkŏlny, z wiŏlgā swiādā pedagŏga wėrazno chce przekŏzac swŏjā wiedzā ō dŏwnėch latach młŏdėmŭ pŏkŏleństwu Kaszėbŏw. Temŭ tėz colemałŏ ũziwŏ tak pŏzwŏny przez mie czėtankŏwi stilizacji, w jaczi ōpisėnczi ě dialŏdzi majā w se wiele faktŏw ě ōbjasnieniŏw, a jāzėk je barŏ academiczci, stateczny, prawie bez pŏwiedzeniŏw ě frazŏw z pŏtoczny, zwėczajny mŏwė. Ősoblėwie w pierszim parce ksāzeczci pisŏrz twŏrzi swŏje pŏwiŏstczi na ōrt felietŏnŏw, w chtėrnėch chce zmieszczėc jak nŏwicy jinformacji ō ōpisėwŏny rzeczi, co mŏlama przėbŏcziwŏ hasłŏ z bedekeru czė leksykŏnu. Trzeba sā zgŏdzėc z redaktorā nėgŏ

zbiérkù, profesorã Jerzim Trédrã, że kaszëbizna ùziwónô przez Bòrka „*mòže sã baro przëdac – jistno jak sama tematika ë též szëk òpisënkù – mòwny edukacji dzecy ë młodzëznë w szkòle*”⁵. Tim barzi je to wòzné, że kaszëbsczi swiat, jaczi przëwòliwò ùsòdzca ju prawie w całosce nie jistnieje. Ni ma ju zòcerków ë kòlibków, rozmajitëch gùslów ë babónów, wanoźników chòdzącëch pò wsach z dobrim słowã. Dlò młodëch, chòc zëjącëch na Kaszëbach stòri swiat mòže bëc ju czësto egzotyczny ë krëjamny, ale przez to též czekawi ë zajimny.

Zle jidze ò wspòminkòwé ùsòdztwò niezëjącégò ju Bòlesława Jãzdzewsczégò, to do kaszëbsczi lëteraturë mòzemë przërechòwac dopiërze jegò òstãtné dokòzë – trzeci dzél *Wspòmieniów kaszëbszczégò „gbùra”* (w òriginalë nen nôdpis je pò pòlskù) ë pòwiesc-wspòmink *Jòrmark w Bòrzëszkach*. W pieršzi z nëch ksążków ùtwòrca cygnie dali swòje wspòminczi z òsobistégò zëcò – tim razã òd zakùczeniò II swiatowi wòjnë do pòłowë lat òsmëdzësatëch, a akcjò drëdzi òbjimò wikšzi dzél XX stalata. Proza Jãzdzewsczégò je baro gãstò, nafùlowónô anegdotama ë wëdarzeniama, a chronologiczny cyg òpòwiòdaniò je dosc czãsto przëriwóny rozmajitima digresjama. Przez swòje przigòdë ë spòtkaniò autor pòkazëje klimat codniowégò, wiëjszczégò zëcò na pòlniowëch Kaszëbach. Widzec je jak wòzną w zëcym naj lëdztwa w nym czasie òdgrìwalë rodzynnë wëdarzeniò – narodzëné, òżenk, smierc, decyzyje ë wpliwë państwa ë Kòscoła òdbierónë przez lokalné instytucje. Równak zdarzeniò ò wòdze ògłowòkrajowi czë ògłowòswiatowi tuwò prawie nie docëralë. Wspòminczi autora *Jòrmarkù w Bòrzëszkach* mają též tã wòrtnotã, że baro mòcno òdcyskają przëtròfczi z zëcò ë mëszlënié samégò ùtwòrcë; mòzemë rzec, że je to tipòwò mentalnota kaszëbszczégò gbùra, chtërny za młodëch lat còrnãł sã ò europejską kùlturã ë žil wëstrzòdka wòznëch historicznëch wëdarzeniów. Jãzdzewsczi jakno bëniël òstòł w czas wòjnë wëcniãti do Wehrmachtu, miòł przez to leznòtã pòznac niemieckã kùlturã a jãzëk, a pòzdzë przez zetkanié z francëską resznòtã òprzëczczi, zwëskòł wiele wiedzëbë ò frankòfònczi cywilizacji. To doswiòdczenié, jaczé miało též wiele jinëch Kaszëbów z jegò pòkòleństwa, pòzwòlało mù na głãbszë wëdzrzenié na kaszëbską tãczëznã ã pòpichało do spòlëcznégò dzejaniò ë mëszlëniò kategoriama dobra wëspòlnégò.

Z ùsòdzców prozë, chtërny w swòjim doròbkù mają wëdónë ksążczi, na pòdsztrëkòwanié zasługiwò Róman Skwiërcz, autor gòdków ë felietonów *Trzòsk, Pòst na òdpùsce, Nié kòzđã dzurã je letkò zasztopac*. Jegò ùtwòrstwò nòleži do nòjasniëszëch pãktów pòwrócający w nowi jawernocë kaszëbsczi klasyczi òpiarti na spòdkòwiznie gòdk ë òpòwiedniów – fifów, szpòrtów, wiców, czë szãtopòrków do smiëchu⁶. Skwiërcz w mòlim parce wëkòrzistiwò mòtiwë ju znónë z kaszëbszczich szpòsów, òsoblëwie w dwùch pierszich ksążëczkach, ale w całosce twòrzi gwòsny òrt òpòwiòdaniò. A nen mò w se wiele

⁵ J. Tréder, *Słowò do czëtińca*, [w:] B. Bòrk, *Lesòcczé pòwiòstczi ë jiné dokòzë*, Wejerowò 2002.

⁶ T. Linkner, *Ku antologii kaszubskiego humoru*, „Pomerania”, 1993, nr 11.

grotesczy ě paradoksŃw, pŃceszněch dialogŃw. UtwŃrca, nawetka źle przěwŃliwŃ w swŃjich gŃdkach znŃně wětězi, wiednŃ ŃsŃdzŃ je w dzysdnowym czasie, z realiami ě nŃzwěskama parěczěcyma să z nordowima Kaszěbama. Barźi Ńniwersalny ŃsŃdztwŃ ě pěrznă jiny tip hŃmŃru Skwiercz pŃkazěje w swŃjěch felietŃnach, rěchli drěkŃwŃněch w „PŃmeranii”; a pŃzebrŃněch w ksăźce *Niě kŃzďdă dzură je letkŃ zasztŃpac*. W něch dokŃzach Ńn wěszczěr-zŃ să z rozmajitěch dzysniowěch pŃŃŃŃnkŃw, przětrŃfkŃw ě zdarzeniŃw, lědzcich zachŃwaniŃw w nowi jawernoce gŃspŃdarczi, spŃlěczny ě pŃlěticzny; w satirycznym zdrzadle Ńn pŃkazěje czas naj transformacji z systemŃ kŃmŃnisticzněgŃ na wŃlnorěnkŃwi. Jakno felietŃnista Ńn barŃ să jinteresěje mŃralnă stronă Ńběczajnotě ě widzec je, Ńe gělbŃk w se teskno cygnie za tak pŃzwŃnym stŃrim pŃrădkă Ń farwie pěrznă socjalisticzny ě kŃnserwatizmă wěplěwajěcym z katolěcczi nŃŃczi spŃlěczny. W caŃlŃce Ńn krzěwŃ zdrzi na rozmajitě skarnie mŃdě, jacě jidă do nas z zŃchŃdu, fałszěwă găbă liberalizmŃ a na ŃdchŃdaniě KaszěbŃw Ńd rodny mŃwě ě tradycji. W něch felietŃnach chce běc szpŃrtowny ě wěkrěczny, ale tak pŃ prŃwdze nie je jemŃ do smiěchŃ.

PrzěwŃŃny przez mie rěchli ŃgŃlowŃpŃlěczi KŃnkŃrs ProzatorŃczi miona Jana DrzězďzŃna dŃl ju brzŃd trzech antologiŃw kaszěbsczi prozě: *DěrchŃj krŃlěwiŃnkŃ* (blŃs w dzělu), *KaszěbskŃ nŃtěra ě Kaszěbscě dzeje ě dzysěszě źěěě*. KŃle trzědzescě ŃtwŃrcŃw těch pŃblikacijŃw, a jednoczasno laureatŃw kŃnkŃrsu, jesz ni mŃ swŃjă gwŃsny prozatorŃczi ksăźczi. Z karna těch autorŃw nŃpŃwŃznieŃsi dorŃbk w tim parce lěteraturě majă BŃgŃsława LabŃdda, Marian JeliŃszi, Witold BŃbrowczi, nŃlěżăcy do strzědněgŃ pŃkŃleŃstwa ŃtwŃrcŃw, a těż ě z mlŃdszi generacji: RŃman DrzězďzŃn, Łukasz JabŃŃszi ě GrzěgŃr Schramke. Ti ŃsŃdzěce, chŃc dosc zrěczno rěszajă să w lěteracczi warkŃwni, rozmiejă sygac pŃ rozmajitě spŃlěczny tematě, szěkŃwno wchŃdac w dŃwně ě dzysdniowě czasě, a nawetka tam sam Ńddac barŃ swŃjszi rodny klimat, to rŃwnak jesz nie stwŃrzelě swŃjěgŃ apartněgŃ artisticzněgŃ wězdrzatkŃ (wizerunkŃ). A to să ŃdaŃ pŃdělug mie le jedny autorce z tegŃ wiŃldzěgŃ karna – Kristinie Lěwnie. Ńna mŃ w swŃjim dorŃbkŃ lěno dwie pŃwiŃstczi *Ń tim, jak Jan DrzězďzŃn umarl i szědl do nieba* ě *Zabic Smătka*, nŃdgrŃdzone w wejrowsczim konkursu w 2001 i 2003 rokŃ. Ale nawetka ne dwa dokŃzě ju pŃkazějă městersczi talent autorczi w bŃdowanim Ńsoblěwěch lěteracczich ŃbrazŃw. AkcijŃ jedny ě drědźi pŃwiŃstczi je sparěczŃnŃ ze smiercă DrzězďzŃna ě w doměslěnkŃ z jego rodzynnym DomŃtowă, z chtěrněgŃ pisŃrka těż pŃchŃdzy. Realia să jak nŃbarźi prŃwdzěwě, ale Ństaě przez autorkă ŃblŃktě w bŃjkŃwă rojitiwă ŃpŃwiŃdajěcěgŃ. Kristinie Lěwnie ŃdaŃ să ŃlŃżěc městerně grotesczy z źěěŃ ě mŃtiwŃw ŃtwŃrstwa Jana DrzězďzŃna, letkă, ale těż artisticznŃ wŃrtnă lěteratură z lětaturě. Nawetka ju z těch pŃră dokŃzŃw je widzec, Ńe pisŃrka mŃ gwŃsny, niě do pŃwtŃrzeniŃ stil ě charakter ŃsŃdztwa, mŃ swiăda, na czym zanŃlěgŃ ŃrginalnŃsc w lěteracczim ŃsŃdztwie.

Zdrząc na cali òbròz nômlòdszi prozë, òsoblëwie ti, chtërna je drëkòwónò w „Òdrodze” ë „Zymkù”, nie widzime w ni ani jaczis charaktericzny tematizy, tak ja pierwi bëlë to sprawë zamklé w òbińdze wsë, ani téz zëwòtny ù naj klasyków mëslë – bùdzeniò swòjińców ë zachãcywanie jich do dozëraniò rodny mòwë ë kùlturë. Równak z dokòzów nômlòdszégò pòkoleństwa prozaików, ò czym jem pisòł w jednym z numrów „Zymkù”, wëpliwò héwò takò ùdba: mòzlwòta pòkòzaniò kaszëbsczégò jãzëka jakò ùniwersalnégò lëteracczégò twòrzëwa. Je widzec, że ùtwòrcë mają redotã ze sztòltowaniò rodnégò słowa w artisticzny dokòz, sygają całima gòrscama do skòrbca kaszëbsczy słowiznë⁷.

Dzysòdnia mòzeme rzec, że w latach 1989-2006 nastòł nôdzwëczajny rozrost prozatorsczégò doròbkù naj rodny pismieniznë. Równak sama lëczebnota nie je w stònie dwignąc na wëzawë zjawiszcza pòzwónégò kaszëbską lëteraturã. Dopierze jakosc ë artisticzò apartnota dokòzów, jak dòjmë na to *Remùs Majkòwsczégò czë Twarz Smãtka* ë pòwiòstczy Drzëzdżóna, mògã sã stac bliżama, chtërné tak pò pròwdze pòkòżã bëlnotã, mòc ë wòrtnotã jãzëka ë kùlturë Kaszëbów.

⁷ S. Janke, [Słowò do czëtińców], „Zymk”, 2006, nr 5.